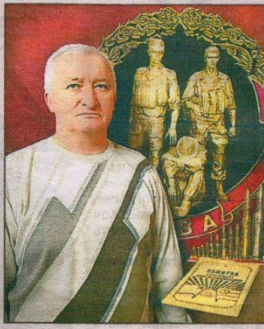

«Афганська родина» Геннадія Радька

Минуло 32 роки, відколи останній БТР перетнув афгансько-узбецький кордон поблизу Термеза. Практично десятилітня війна, яку відтоді називають Афганською, скінчилася. Майже 150 тисяч українців пройшли через її пекло. Понад три тисячі з них повернулися додому в цинкових трунах. 80 громадян України досі розшукують як зниклих безвісти... Той факт, що війна була несправедливою, зараз ніхто не заперече. Якою була вона для Геннадія РадьКА, голови Сарненської районної спілки ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів), який безперервно очолює її впродовж 34 років?

Восени 1982-го, після закінчення училища, ще за тиждень до оголошення наказу міністра оборони про призов, юнака разом з іншими земляками призвали в армію. У Здобунові повідомили, що служитимуть за кордоном. Потім призovníків перевезли в Славути на десять днів, де дізналися, що їдуть в Афганістан. Із Славути – на декілька днів у Кушку, найближчій до Радянського Союзу на кордоні з Афганістаном. Там пройшли курс молодого бійця. Ще через місяць їх транспортували в Ашгабат, столицю Туркменістану. Хто був менший зростом, відібрали на механіків-водіїв. Крім Гени, взяли Анатолія Фесовця і Юрія Фурсовича із Сарн, Володимира Тишковця з Карасина (Володимира та Юрія вже немає). Росло Миколу Велиця призначили командиром.

Геннадію пропонували залишитися у навчальному центрі й готувати молоде пополнення, але, як тепер кажуть, вихованні у країн патріотичних традицій, хлопець не погодився. Опинився в гірській місцевості (гірсько-піщаний країні) однієї з провінцій Ашгабату. Згодом перекинули в саму столицю, був механіком-водієм бойової машини піхоти. Зразу ж завезли на точку високо в горах над військовою частинною, де бійці стежили, щоб душмани зверху не обстріляли полк. Там пробув майже рік. Бувало всього, про що не завжди хоче розповідати. Потім перевели в полк, стояв на КПП, супроводжував колони. Попри те, що в бойових діях бійці нечасто брали участь, їх залучали до великих операцій із ліквідації банд. За одну з таких Геннадія Радька нагородили медаллю «За бойові заслуги».

Афганістан то був шок де нормою стали кров, смерть, убивства. У перші роки геть усе було втаємниченим – війни наче й не було, вважалося, що наші солдати виконували інтернаціональний обов'язок у чужій країні. Минав час, змінювалися генеральні секретарі, але практично ніхто по-справжньому не працював із колишніми воїнами-афганцями. Мова йде про психологів чи соціальних працівників, яких, утім, у ті роки взагалі не існувало. Натомість ветеранів Афганістану намагалися використати в політичних цілях. Попри все, за свідченням тодішніх столичних посадовців, українські ветерани афганських подій не брали участі ні в злочинних формуваннях, ні в усіляких зборах коштів через організовані мережі жевтраків.

Геннадій повернувся додому, влаштувався на роботу в ДП «Сарненський лісгосп», одружився. Працював у Рівненському природно-заповіднику деякий час. Потім – охоронцем у відділі освіти, але, розповів, встановили камери спостереження й вирішили, що не потребують більше його послуг, тож нині безробітний.

Чоловік пережив три операції, серед яких трепанація черепа через інсульт, переніс на ногах мікроінфаркт, але мужньо тримається. Серед чисельних військових нагород, районних і обласних грамот найціннішою є державна – у 2008 році указом Президента України Геннадій

Радько нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня.

Синдром Афганської війни

Це питання й досі хвилює і самих ветеранів, і їхніх рідних, і багатьох людей. Скажімо, чи були зрадники на цій війні? Принаймні там зрадників Батьківщини не було. І не могло бути. Радянський Союз, на вірність якому солдати приймали присягу, не був національною державою. Але зрадники були в іншому сенсі: хтось обривав солдатів, хтось здуру чи зничев'я підставляв їх під кулі, хтось заради порятунку власного життя ховався за іншого... І, звичайно, серед генералітету траплялися такі, що видавали наказ на знищення оточених моджахедами бійців, аби ті, мовляв, не потрапили до ворожого полону й не виказали воєнних таємниць. А найголовнішими зрадниками були ті, хто послав обмежений контингент до Афганістану, але не відправив туди в складі цього контингенту жодного, навіть віддаленого свого родича.

Одні воювали добре, бо вбачали в цьому свій обов'язок. Інші знехоту, тільки щоб залишитися живими, бо не розуміли, навіщо ця війна. Треті (було й таких кілька десятків) добровільно перейшли на бік моджахедів. Усі мали рацію. Всі вибрали свій шлях. Це історичний факт.

За понад три десятиліття після закінчення Афганської війни світ змінився невідзначено. Пожовтіли й ті маленькі конверти, в яких летіли висточки в рідні краї з непроглядної далечини до матерів, батьків, родин, із котрих уже мало хто живий. Ті, хто лишився, бережуть поховкль, наче осінні листя, конвертики та писані наштавидкуруч листи.

Нещодавно натрапила на «Збірник матеріалів з контрпропагандистської роботи». Це така собі брошура для військовослужбовців Обмеженого контингенту радянських військ у Демократичній Республіці Афганістан (1979-1989 рр.), видана в січні 1987 року. Її вручали всім солдатам, які проходили службу у ДРА. Для призovníків-інтернаціоналістів, які погано розуміли російську, автор брошури намалював непоказну інфографіку, розгадувати яку не менш цікаво, ніж читати попередження про те, що забороняється робити.

Отож можна було триматися за гідність, передавати захоплені наркотики місцевій владі, проявляти високу політичну пильність... А заборонялося дивитися на жінок, купувати й продавати, купатися, обшукувати, паркуватися біля мечетей, користуватися водою... Брошуру знайшов, цифрував і виклав на свій сайт польський реконструктор Радянської Армії 1970-1980 років Збігнев Земінський.

Брошура була більше пізнавальною, поділився Геннадій Радько. Відомості про територію, населення, племена, устрій, була й невелика карта з позначеними обласними центрами, а ще найуживаніші слова – перекладом на російську мову – вода, хліб, друг тощо. Ми не мали права підходити до жінок, бо це була інша країна й інші звичаї.

Без дозволу командира взагалі не мали ніяких контактів із місцевим населенням. Хоча вони висловлювали нам свою повагу, пропонуючи найкраще місце в домі й найкращу їжу. Якщо відмовлялися – не позажакш їхні звичаї. У місцевому музеї (в Сарнах), до речі, зберігаються деякі матеріали. На прохання працівників передав фото того часу, патрони різного калібру, головний убір (панаму).

Пільги, про які варто знати

Сарненська районна спілка ветеранів Афганістану нині налічує понад 200 чоловік. Попри карантин побратими намагалися зустрічатися. Іздили в тодішній Рокитнівський район і стрічали гостей на Сарненщині. Брало участь в обласних спортивних змаганнях із волейболу, багатоборства (шашки, дартс, перетягування канату, стрільба та настільний теніс). Із владою є взаєморозуміння, розповідає голова районної Спілки Геннадій Радько:

– Ще будучи головою районної ради, Руслан Серпенінов пообіцяв після відкриття нового спортивного комплексу «Сарни-Арена» провести турнір серед воїнів-афганців, учасників бойових дій і друзів. Обіцянки своєї дотримав. Також виділяли кошти, за потребою надавали матеріальну допомогу.

Для ветеранів-афганців діють пільги на комунальні послуги (світло, газове опалення, теплопостачання, водовідведення). Є ще одна, про яку варто знати й на чому хочу акцентувати увагу. Не дай бог, але таке трапляється, бо це життя, помирає учасник бойових дій. Тоді житлово-комунальне господарство міста безкоштовно надає труну для поховання, хрест, вінок і катафалк, аби привезти померлого додому, а зранку – до місця поховання. Це суттєва допомога на декілька тисяч гривень. Тобто певні пільги, які фінансово полегшують життя, є. Землю отримали всі, хто стояв у черзі. Але не всі ділянки придатні, скажімо, для будівництва чи користування.

Щодо лікування, то всі очі можуть поїхати у військовий госпіталь у Клевани і полікуватися безкоштовно. Там провели реконструкцію центрального корпусу. Є тримісні та палати для двох із санвузлом, холодильником і телевізором, поряд – окремі будиночки. Для цього треба просто звернутися до сімейного лікаря й отримати електронне направлення. Безкоштовно можна також лікуватися у Київському госпіталі «Лісова поляна» або Центральному військовому госпіталі в Київській області (лікувальна база ще більша ніж у Клевани). В цьому випадку потрібно звернутися особисто до голови Спілки.

Війна залишила глибокі сліди в пам'яті воїнів. У кожного своя історія і свої почуття. Геннадій Радько часто згадує друзів, справжніх бойових товаришів, перевірених часом, і горем, і радістю. Часто ці спогади дуже болісні, бо багатьох уже немає серед живих.

Його любляча дружина Зіна та дві доньки вже звикли до того, що 34 роки мають ділити чоловіка й батька з його великою «афганською родиною». Зінаїда Іванівна жартома називає Геннадія Матір'ю Терезою. Власна трикімнатна квартира тепер перетворилася на помешкання з трьома спальнями, де кожен член родини має свою територію. Менша донечка Тетяна, яка перебуває у відпустці по догляд за дитиною, із зятем у минулому році зробили батьків бабусею і дідусем – подарували онука. Старша Наталя – завідувачка методкабінету Сарненського педагогічного коледжу. Всі вони підтримують одне одного й живуть у любові. Бо лише дружна родина робить людину щасливішою і сильнішою.

Марія КУЗЬМИЧ.

Фото з сімейного архіву.